

Halina Rarot

Historia etyki dialogu

История этики диалога

Віктор Малахов, *Етика спілкування*
К.: Либідь, 2006. сс. 400

W świadomości humanisty II połowy XX i początku XXI w. filozofia dialogu kojarzy się jedynie z trzema jej teoretykami: M. Buberem, E. Levinasem i M. Bachtinem. Jest to już wyraz głębokiej znajomości podstaw myślenia dialogicznego, ponieważ przy pobieżnym, typowym ujęciu twórczość rosyjskiego myśliciela, zmarłego w 1970 r., ciągle wydaje się być jedynie domeną literaturoznawstwa i estetyki. Owe niedostatki w pełnym rozumieniu znaczenia i wkładu różnych wybitnych myślicieli w rozwój filozofii dialogu uzupełnia doskonale praca znanego teoretyka i praktyka filozofii i etyki dialogicznej Wiktora Małachowa z Ukraińskiej Akademii Nauk w Kijowie pt. *Etyka спілкування*, Libid' Kijiw 2006, ss. 400 (*Etyka dialogu*, wyd. Libid', Kijów 2006).

Autor, zdając sobie sprawę z faktu, iż dialog, porozumienie międzyludzkie jest największą potrzebą ludzką dającą ogromną radość, ale często też będącą źródłem cierpień, podejmuje potężny wysiłek namysłu nad możliwością doskonałości dialogicznej, swoistej *sztuki dialogu (mistectwa спілкування)*. Ponadto dostrzega wyraźnie, iż obecny globalizujący się

świat, stający się areną spotkań i dialogu różnych zawodów, kultur, światów aksjologicznych, niszczący dotychczasowe struktury i stereotypy, wręcz domaga się teoretycznej refleksji nad możliwościami dialogu i porozumienia. Dokonuje zatem w jednej pracy rekonstrukcji koncepcji najwybitniejszych filozofów: predialogików i dialogików *sensu stricto*. Jednak nie chodzi mu o przedstawianie konkretnych wskazówek, jak osiągnąć ową doskonałość w dialogu z innymi, by wieść szczęśliwe życie. To byłoby zbyt proste i nieadekwatne do złożoności życia. Aby osiągnąć mistrzostwo w porozumiewaniu się z innymi ludźmi, potrzebne jest wszak i serce, i rozum, i rozsądek, i natchnienie. I całe życie do doskonalenia tej sztuki. Ukraiński filozof stawia sobie inne zadanie, stojąc na stanowisku, iż w królestwie dialogu ważną rolę pełnią konkretne normy, które należy rozsądnie ustanawiać i sumiennie przestrzegać oraz zdolność do samodzielnego i odpowiedzialnego namysłu nad ujawnionymi problemami pojawiającymi się w dialogu. Sądzi, że do rozwoju takiej zdolności nie ma innej drogi niż zapoznanie się z filozoficznymi próbami takiego rozumienia,

ich zderzeniami i kontynuacjami. Dlatego podejmuje pionierskie zadanie przeniknięcia w istotę zakreślonej problematyki, unikające typowych niebezpieczeństw, jakimi są: nadmierne rozszerzanie terminologii dialogiczno-komunikacyjnej, nadużywanie pojęcia dialog itp. Małachow, pisząc tę ciekawą i ważną pracę, nie czyni tego *przeciw sobie, lecz zgodnie z sobą*, wyraża bowiem przy okazji i nieświadomie swoją niekłamana dla innych praktyczną *dzielność dialogiczną*¹.

Trudno pisać recenzję z książki, której odbiorca nie zna, i która nawet na razie nie jest dostępna polskiemu czytelnikowi. Dlatego może to być tylko nota zachęcająca do szukania tej poważnej pracy i czytania jej w języku ukraińskim. Zatem w rozdziale I *Prowisniki filozofiji dialogu w jewropiejskij filozofskij dumci* [*Pierwiastki filozofii dialogu w europejskiej myśli filozoficznej*] autor dokonuje definicji filozofii dialogu i określa metodę badawczą swoich analiz. Zestawia dialektykę z dialogiką w sokratycznym typie filozofowania, analizuje tradycję filozofowania – osobistego wyznania od Augustyna po J.J. Rousseau, śledzi indywidualizm nowożytny, jego naturę i ewolucję, tworzenie się dialogicznych tendencji w filozofii XIX wieku. W rozdziale II *Dialogiczn koncepcija Martina Bubera* [*Dialogiczna koncepcja Martina Bubera*]

analizuje dialogiczne idee *Ja i Ty* Bubera, zasady jego filozofii, filozofię i etykę Bubera w kontekście chasydyzmu. W rozdziale III *Filozofija ta etyka spilkuwannia w intelektualnomu prostori Zachodu (persza połowyna XX st.* [*Filozofia i etyka dialogu w intelektualnej przestrzeni Zachodu. Pierwsza połowa XX w.*]) przedstawia problem intersubiektywności u E. Husserla i M. Heideggera, temat *Ja i Innego* w egzystencjalizmie i personalizmie. W rozdziale IV *Dialogiczni ideji M.M. Bachtina w konteksti rosyjskoji filozofiji ta kultury* [*Dialogiczne idee M.M. Bachtina w kontekście rosyjskiej filozofii i kultury*] ukazuje formułowanie się dialogicznego paradygmatu w rosyjskiej kulturze duchowej pierwszej połowy XX w. wokół Bachtina, twórcze konstytuowanie się jego dialogicznych poglądów, dialogiczną filozofię epoki późnoradzieckiej, poglądy H. Batyszczewa.

W ostatnim, V rozdziale autor zajmuje się asymetryczną etyką E. Levinasa i problemami współczesnej etyki dialogu (*Asymetryczna etyka E. Levinasa i problemy suczasnoji etyki spilkuwannia*). Pisze tu o specyficznym stanowisku Levinasa, o etyce zamiast ontologii, o Innym: *Ty i On*, epifanii Innego, etyce wrażliwości, o boskim i ludzkim w Innym, o rozumieniu miłości. Rozdział kończy zagadnieniem etyki dialogu we współczesnej myśli filozoficznej.

Warto czytać tę książkę. I co więcej – należałoby ją przełożyć na język polski, aby idea dialogu i porozumienia między narodami mogła łatwiej się urzeczywistnić.

¹ Autorka zna ją z doświadczenia pobytów w Kijowie, z obserwowania relacji profesora wobec rodziny, kolegów, współpracowników, studentów, obcokrajowców, ulicznych biedaków.